
GYORS TÉNYKÉP

VÁROSOK EGYETEMISTÁK MENTÁLIS TÉRKÉPEIN

(Some Hungarian Cities by the Aspect of Students)

BALOGH ANDRÁS – BAJMÓCY PÉTER

Kulcsszavak:

kérdőív mentális térkép rang-módszer magyar városok regionális különbségek

Tanulmányunk öt egyetem hallgatóinak mentális térképei alapján mutatja be 60 magyarországi város fejlettség-, illetve méretbeli különbségeit. Azokat a különbségeket tehát, amelyek nem valós adatokban, hanem a fejekben realizálódnak. Vizsgáltuk, hogy a különböző felsőoktatási intézményekben tanulók számára az ország mely városai és milyen vonatkozásban szimpatikusak, illetve, mely településekről alakult ki bennük negatív vélemény. Kérdés, hogy az öt egyetem hallgatói hasonlóképpen ítélik-e meg ugyanazokat a városokat, vagy e téren is fellelhetők eltérések? Vizsgálatunk az egyes városokra adott lakosságbecslések és a valós népességszámok közötti igen jelentős különbségek okait is igyekszik feltárni.

Bevezetés

Magyarországon a rendszerváltozás utáni időszakban a gazdaság területileg differenciált növekedési pályára állása a területi és települési egyenlőtlenségek fokozódását eredményezte (Enyedi 1996; Nemes Nagy 1997; Kolosi 2000; Bajmócy–Balogh 2002; Andorka 2003; Beluszky 2007). Megváltoztak a településközi kapcsolatok, új növekedési pólusok és depressziós övezetek jelentek meg. A társadalom válasza a gazdasági változásokra igen sokrétűek voltak. Az átalakulás legfontosabb következménye az egyenlőtlenségek növekedése volt, melyek legélesebben a jövedelmi különbségek és az életkörülmények területén mutatkoztak meg (Kolosi 2000; Andorka 2003). A társadalmi egyenlőtlenségek növekedése – annak területi és települési differenciáltsága miatt – alapjaiban változtatták meg az ország térszerkezetét. Közismertek ma már a nyugat–kelet, a főváros–vidék, a város–falu dichotómiák, s az is, hogy mindezek együtt teszik igazán mozaikossá Magyarország területi képét. Kérdés azonban, hogy a statisztikai adatok feldolgozásával igazolható különbségek hogyan jelennek meg a fejekben, vagyis, hogy az emberek mit gondolnak az ország kisebb-nagyobb, fejlettebb-elmaradottabb, nyugaton, avagy keleten fekvő városairól, milyen kép él bennük e településekről.

A mentális térképezés hazai irodalma ma már igen jelentős, ám ezek legtöbbször vagy egy-egy településsel foglalkozik (Letenyei 2004; Perényi 2006; Boros 2007), vagy egy nagyobb térség mentális térképét kutatja, de csak egy szűk térbeli-

társadalmi csoport – egy-egy egyetem, középiskola diákjai – szemszögéből (Kiss–Bajmócy 1996; Michalkó 1998; Bajmócy 2005). A tudati képződmények előhívására alapvetően két módszer közül választhatunk. Az egyik az ún. rajzos módszer, amely során a kísérletben részt vevő személyek maguk rajzolnak térképeket és a kutató ezeket hasonlítja össze (Lynch 1960). A másik lehetőség az ún. „rang-módszer”. Ebben az esetben a kutató maga sorolja fel azokat az objektumokat, amelyekre kíváncsi, és a kísérleti személyeknek annyi a feladata, hogy egy megadott tulajdonság szempontjából rendezze ezeket az objektumokat (Gould–White 1968). Vizsgálatainkban e módszerhez folyamodtunk.

A vizsgálatról

Kutatásunk során egyetemisták mentális térképeire voltunk kíváncsiak, arra, hogyan ítélnék meg különböző hazai városokat. Öt felsőoktatási intézmény (Budapest – ELTE, Szeged, Pécs, Szombathely, Nyíregyháza) 100–100 első, illetve másodéves földrajz szakos hallgatója vett részt a vizsgálatban, 2007 telén. A földrajz szakos hallgatók vélhetően több és pontosabb ismerettel rendelkeznek Magyarországról, mint a többiek, ugyanakkor közülük még senki sem vett részt Magyarország társadalomföldrajza kurzuson a kutatás időpontjáig, így ismereteik zömmel más, tanórán kívüli forrásból származnak. A vizsgálat egyik továbblépési lehetősége annak kiterjesztése más, nem földrajz szakos hallgatók körére.

A hallgatóknak egy négy kérdéscsoportból álló kérdőívet kellett kitölteniük. Az első feladat során 60 hazai várost kellett szimpátia alapján értékelnük 1-től 6-ig, ahol az 1-es a legkevésbé, a 6-os a leginkább szimpatikus településeket jelentette. A hatfokozatú osztályozás azért tűnt megfelelőnek, mivel egy korábbi vizsgálat tapasztalatai azt mutatták, hogy a relatíve ismeretlen városokat a hallgatók hajlamosak közepes értékkel osztályozni (Bajmócy 2005). A hatfokú skála esetében ugyanakkor nincs lehetőség a medián kiválasztására, mindenképp dönteni kell pozitív vagy negatív irányban.

A vizsgálatban részt vevő 60 település tartalmazta az összes megyeszékhelyet, megyei jogú várost, ezen kívül megyénként legalább még egy várost (1. táblázat). A legnépesebb városok mellett számos, speciális funkcióval rendelkező kisebb város (ipari, turisztikai), valamint néhány „egyszerű kisváros” is bekerült a vizsgálati körbe. A vizsgált települések területi elhelyezkedése is egyenletes, 24 dunántúli, 29 Dunától keletre lévő s hét Pest megyei (Budapesttel) került bele a kutatásba. A kérdőíven a városok sorrendje véletlenszerű volt.

A második és harmadik feladat során a hallgatóknak ki kellett választani a felsorolt 60 település közül az általuk legnagyobbknak (legnépesebbnek) és legkisebbnek tartott tizet–tizet és meg kellett becsülni e 10–10 város népességszámát. A negyedik feladat során öt tetszőlegesen kiválasztott városról szöveges véleményt kellett írniuk a hallgatóknak.

1. TÁBLÁZAT
A vizsgálatban részt vevő városok
(Cities Taking Part in Study)

Település	Megye	Település	Megye	Település	Megye
Pécs	Baranya	Székesfehérvár	Fejér	Cegléd	Pest
Mohács	Baranya	Dunaújváros	Fejér	Vác	Pest
Villány	Baranya	Győr	Gy.M.S.	Dunakeszi	Pest
Komló	Baranya	Sopron	Gy.M.S.	Gödöllő	Pest
Miskolc	B.A.Z.	Mosonmagyaróvár	Gy.M.S.	Kaposvár	Somogy
Ózd	B.A.Z.	Debrecen	H.B	Siófok	Somogy
Tiszaújváros	B.A.Z.	Hajdúszoboszló	H.B.	Nyíregyháza	Sz.Sz.B
Sátoraljaújhely	B.A.Z.	Hajdúböszörmény	H.B.	Mátészalka	Sz.Sz.B.
Tokaj	B.A.Z.	Eger	Heves	Záhony	Sz.Sz.B.
Budapest	–	Gyöngyös	Heves	Szekszárd	Tolna
Békéscsaba	Békés	Szolnok	J.N.Sz.	Paks	Tolna
Gyula	Békés	Martfű	J.N.Sz.	Szombathely	Vas
Orosháza	Békés	Abádszalók	J.N.Sz.	Köszeg	Vas
Kecskemét	Bács- Kiskun	Jászberény	J.N.Sz.	Körmend	Vas
Baja	Bács- Kiskun	Tatabánya	K.E.	Veszprém	Veszprém
Kalocsa	Bács- Kiskun	Esztergom	K.E.	Tapolca	Veszprém
Kiskunfélegyháza	Bács- Kiskun	Salgótarján	Nógrád	Ajka	Veszprém
Szeged	Csongrád	Balassagyarmat	Nógrád	Zalaegerszeg	Zala
Hódmezővásárhely	Csongrád	Érd	Pest	Nagykanizsa	Zala
Makó	Csongrád	Szentendre	Pest	Keszthely	Zala

Forrás: Saját szerkesztés.

Eredmények

Az egyes hallgatók a szimpátia tekintetében legmagasabb pontszámokat általában lakóhelyük, egyetemük, illetve azok környékén lévő településeknek adták. Összeségében ugyanakkor a turisztikailag is jelentős városok kapták a legmagasabb pontszámokat, így Sopron, Pécs, Eger, Tokaj, Siófok pontszámai bizonyultak a legmagasabbnak (2. táblázat). A tradicionális turisztikai kis- és nagyvárosok mellett a borturizmus, a Balaton-part, a gyógyfürdők rendelkeztek a legmagasabb átlagértékekkel. A hallgatók számottevően segítették egyetemük városát, lényegesen magasabb pontokat adtak alma materük székhelyének, mint a többi egyetemista. Különösen számottevő ez Szeged esetében, ahol a szegedi egyetemisták átlaga csaknem egy teljes ponttal magasabb, mint a többieké. Kisebb mértékben hasonló a helyzet Budapest, Szombathely, Nyíregyháza és Pécs esetében is.

2. TÁBLÁZAT

*A legnépszerűbb városok öt egyetem hallgatóinak véleménye alapján
(The Most Popular Cities by the Students of 5 Universities)*

Helyezés	Város	Népesség-	Osztályozás	Osztályozás (átlag)				
		szám	(átlag)	Szombat-	Pécs	Budapest	Szeged	Nyíregy- háza
		2007	Összes	hely				
1.	Sopron	57 210	5,07	4,90	4,94	5,38	5,16	4,99
2.	Pécs	156 649	5,06	5,17	5,39	4,98	4,92	4,84
3.	Eger	56 647	4,99	4,83	4,73	5,06	5,20	5,13
4.	Tokaj	4 757	4,89	4,89	4,82	4,86	5,01	4,86
5.	Szeged	164 883	4,86	4,61	4,63	4,69	5,63	4,74
6.	Siófok	23 982	4,85	4,90	4,59	4,65	4,97	5,15
7.	Debrecen	204 124	4,77	4,58	4,63	4,90	4,80	4,93
8.	Keszthely	21 289	4,59	4,82	4,73	4,79	4,42	4,17
9.	Esztergom	30 261	4,58	4,37	4,51	4,86	4,72	4,46
10.	Győr	128 265	4,57	5,01	4,14	4,68	4,57	4,46
11.	Hajdúszoboszló	23 383	4,52	4,31	4,21	4,44	4,64	5,00
12.	Villány	2 580	4,51	4,49	4,61	4,50	4,69	4,26
13.	Veszprém	62 023	4,37	4,51	4,58	4,52	4,29	3,95
14.	Szentendre	24 620	4,28	3,98	3,89	4,72	4,49	4,31
15.	Kőszeg	12 016	4,24	4,17	4,38	4,78	4,14	3,70

Forrás: Saját számítás.

Amíg a legnépszerűbb városok között a dunántúliak dominálnak, addig a legkevésbé népszerűek között Észak-Magyarország, Észak-Alföld és Dél-Dunántúl települései emelkednek ki (3. táblázat). Számos iparváros, egykori mezőváros és a periférikus térségek kisvárosai igen alacsony pontszámokat kaptak.

A lista két szélső végén Sopron és Ózd található, jól reprezentálva napjaink gazdasági-társadalmi sikereit, illetve kudarcait. A méret ez esetben nem lényeg, a legszimpatikusabb és a legkevésbé szimpatikus városok között egyaránt találunk kicsiket és nagyokat is. Véltetően más lenne a helyzet, ha a szimpátia mellett a költözési szándékot is néznénk. Érdekes Budapest helye a népszerűségi listán. A főváros jelenleg a középmezőny első felében foglal helyet (23.), ugyanakkor egy korábbi vizsgálat során még a harmadik legrosszabb helyet kapta Ózd és Salgótarján után (Bajmócy 2005). Növekvő népszerűségének elsősorban gazdasági okai lehetnek, s ez a reálfolyamatokban is megfigyelhető: a főváros bő évtizedes népességfogyása lényegében leállt az elmúlt években, elsősorban a vidékről felköltöző – többek között friss diplomás – népességnek köszönhetően.

3. TÁBLÁZAT

*A legnépszerűlenebb városok öt egyetem hallgatóinak véleménye alapján
(The Least Popular Cities by the Students of 5 Universities)*

Helyezés	Város	Népesség- szám	Osztályozás (átlag)	Osztályozás (átlag)				
		2007	Összes	Szombathely	Pécs	Budapest	Szeged	Nyíregyháza
60.	Ózd	37 040	2,03	2,02	1,90	1,81	1,97	2,46
59.	Salgótarján	39 640	2,22	2,29	2,06	2,15	2,07	2,53
58.	Záhony	4 443	2,64	2,54	2,46	2,56	2,59	3,02
57.	Mátészalka	17 712	2,68	2,68	2,61	2,72	2,63	2,77
56.	Paks	20 204	2,78	2,79	2,93	2,70	2,78	2,71
55.	Komló	26 465	2,78	3,01	2,54	2,73	2,77	2,87
54.	Martfű	6 997	2,85	2,97	2,69	2,94	2,99	2,66
53.	Balassagyarmat	16 922	2,87	3,04	2,87	2,88	2,77	2,80
52.	Körmend	12 186	2,94	3,14	2,97	3,04	2,80	2,76
51.	Hajdúböszörmény	31 910	3,03	2,92	2,86	3,20	3,00	3,17
50.	Jászberény	27 386	3,03	2,94	2,96	3,22	3,07	2,97
49.	Cegléd	38 476	3,07	2,96	2,96	3,35	3,11	2,99
48.	Nagykanizsa	50 823	3,08	3,30	3,13	3,14	3,04	2,78
47.	Kiskunfélegyháza	30 946	3,09	3,05	2,99	3,11	3,34	2,99
46.	Tatabánya	70 541	3,12	3,13	3,01	3,22	3,07	3,15

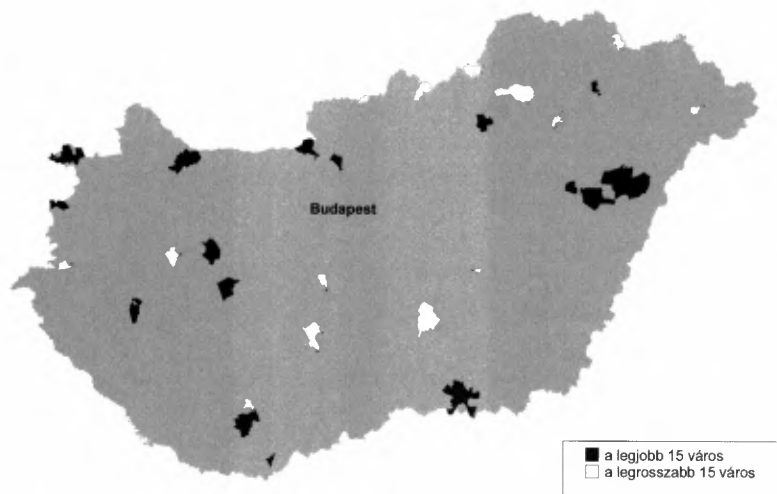
Forrás: Saját számítás.

A regionális különbségek az ország különböző pontjairól nézve is mások. A főváros megítélése a budapesti hallgatók esetében a legkedvezőbb, igaz, hogy így is csak a népszerűségi lista 18. helyét foglalja el. Az ELTE-n végzett felmérés szerint a legalacsonyabb pontátlaggal rendelkező települések egyrészt Észak-Magyarországról (Balassagyarmat, Salgótarján, Ózd, Miskolc, Tiszaújváros, Sátoraljaújhely) és Észak-Alföldről (Záhony, Mátészalka) kerültek ki, másrészt főképp a Budapesttől délre fekvő területekről (Dunaújváros, Paks, Kiskunfélegyháza, Martfű). Azok a városok, amelyek a legmagasabb pontszámokat kapták, a Dunántúl északi, határhoz közel fekvő részein fekszenek (Esztergom, Győr, Sopron, Kőszeg), vagy a Balaton közelében (Veszprém, Siófok, Keszthely), illetve a nagyobb lélekszámú települések közé tartoznak, mint Pécs, Szeged, Debrecen (1. ábra).

Szombathelyről nézve a 15 legnépszerűbb városból 10 dunántúli és mindössze 5 fekszik az ország keleti felében (Debrecen, Hajdúszoboszló, Szeged, Eger és Tokaj), ugyanakkor a 15 legalacsonyabb pontszámúból 13 található a Duna vonalától keletre (a két dunántúli Paks és Komló). Maga Szombathely a szombathelyiek szerint a legkedveltebb város: a 8. helyen áll az összesített rangsorban (2. ábra).

1. ÁBRA

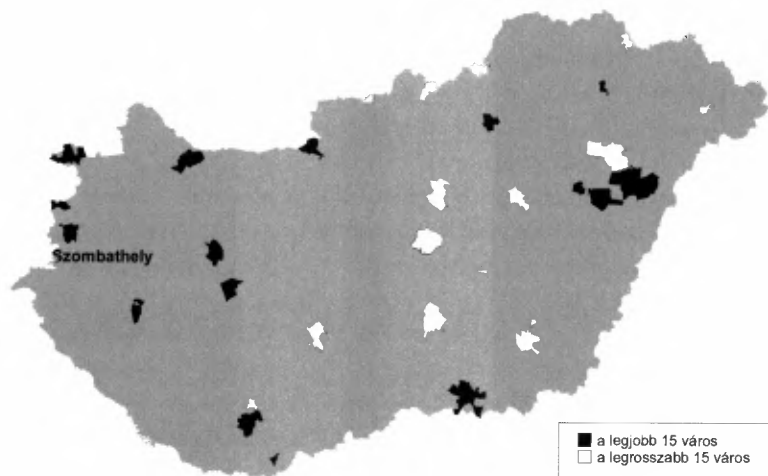
*A 15 legnépszerűbb, illetve legnépszerűtlenebb város a budapesti hallgatók szerint
(The Most and Least Popular Cities by the Students of Budapest)*

Forrás: Saját számítás alapján szerkesztette Balogh A.

2. ÁBRA

*A 15 legnépszerűbb, illetve legnépszerűtlenebb város a szombathelyi hallgatók szerint
(The Most and Least Popular Cities by the Students of Szombathely)*

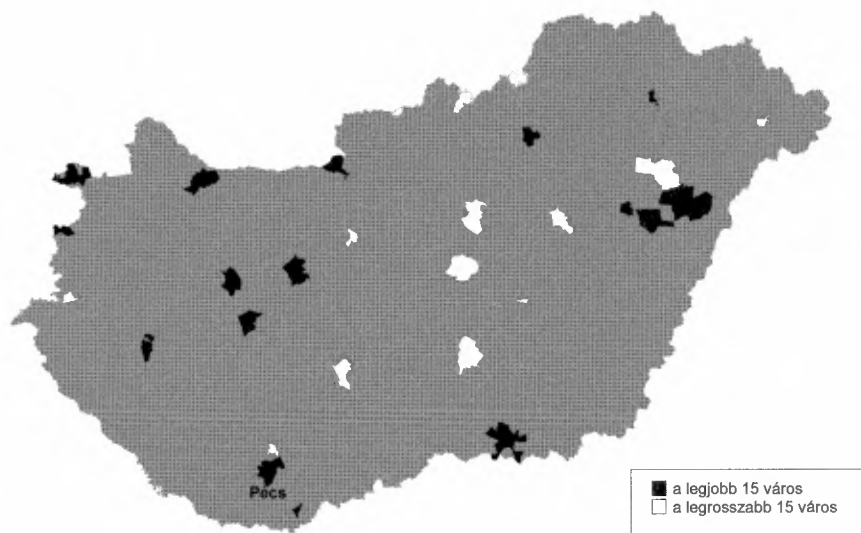

Forrás: Saját számítás alapján szerkesztette Balogh A.

A pécsi egyetemisták véleménye nagyon közel áll a szombathelyiekéhez. Szintén dunántúli dominancia jellemzi a magas pontszámot elért városokat, és alföldi, észak-magyarországi a legalacsonyabb értékeket kapott településeket (3. ábra). Ami különbség: Budapest megítélése Szombathelyről jóval kedvezőbb, mint a baranyai nagyvárosból.

3. ÁBRA

*A 15 legnépszerűbb, illetve legnépszerűtlenebb város a pécsi hallgatók szerint
(The Most and Least Popular Cities by the Students of Pécs)*

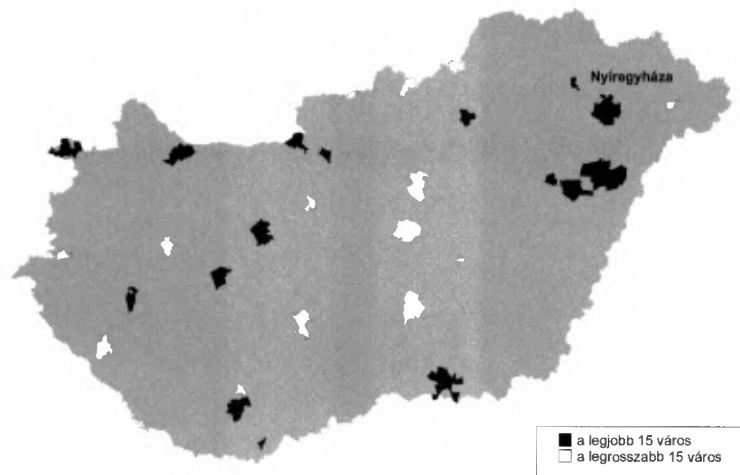

Forrás: Saját számítás alapján szerkesztette Balogh A.

Ahogy nagyfokú hasonlóság mutatható ki Szombathely és Pécs között, szintén közel azonos eredményeket hoztak a két alföldi – szegedi és nyíregyházi – felsőoktatási intézményben kitöltött kérdőívek. Nyíregyházáról és Szegedről nézve a kép sokkal kevertebb, mint Szombathelyről és Pécsről: több keleti fekvésű település is a jók közé került, s több dunántúli (Körmend, Ajka, Paks, Nagykanizsa) van a legellen-szenvesebb városok között (4., 5. ábra). Debrecen, Hajdúszoboszló vagy Záhony megítélése pedig lényegesen kedvezőbb Nyíregyházáról és Szegedről. Ebben az esetben is elsősorban a főváros megítélésében van számottevő eltérés: A nyíregyházi főiskola hallgatói esetében Budapest a 21. legkedveltebb város a 60-as listából, a szegediek véleménye ugyanakkor ennél jóval lesújtóbb: csupán a 43. hely jutott fővárosunknak. (Budapest legrosszabb helyezését egyébként a szegedieknek „köszönheti”.) Egymás városát is ellentmondásosan ítélték meg: Szeged mind a nyíregyháziak, mind a szegediek szerint nagyon kedvelt város (11., ill. 1. hely), Nyíregyházát azonban csak a nyíregyháziak szeretik, a szegediek kevésbé (3., ill. 42. hely).

4. ÁBRA

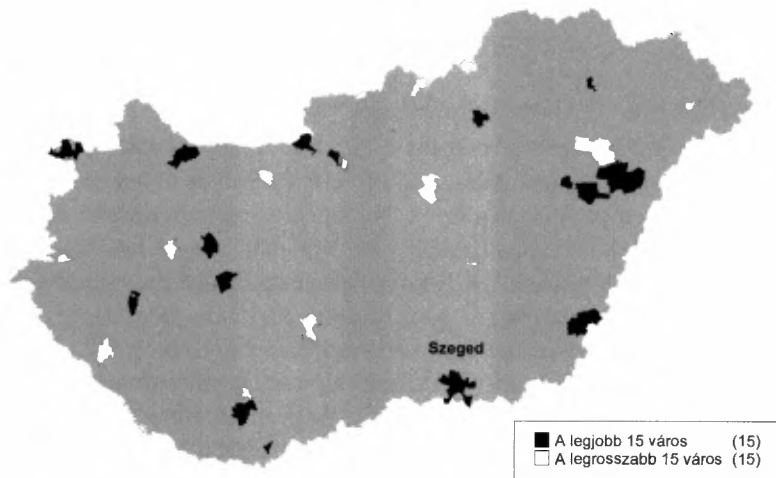
*A 15 legnépszerűbb, illetve legnépszerűtlenebb város a nyíregyházi hallgatók szerint
(The Most and Least Popular Cities by the Students of Nyíregyháza)*

Forrás: Saját számítás alapján szerkesztette Balogh A.

5. ÁBRA

*A 15 legnépszerűbb, illetve legnépszerűtlenebb város a szegedi hallgatók szerint
(The Most and Least Popular Cities by the Students of Szeged)*

Forrás: Saját számítás alapján szerkesztette Balogh A.

A második és harmadik kérdés során a tíz legnagyobb és legkisebb várost kellett kiválasztaniuk a hallgatóknak a felsoroltak közül, s népességszámukat is meg kellett becstülniük. Néhányan nem adtak értékelhető választ e kérdésre, így fordulhat elő, hogy csak a hallgatók 98%-a vélte úgy, hogy Budapest a tíz legnagyobb között van. A válaszok szórása igen nagy volt, sem az átlaguk, sem a mediánjuk nem adott jól elemezhető értékeket, így arra koncentráltunk, hogy a válaszadók hány százaléka jelölte az egyes városokat a tíz legnagyobb és legkisebb közé (4., 5. táblázat).

4. TÁBLÁZAT

*A vizsgálatban szereplő húsz legnagyobb város méret szerinti megítélése az öt egyetem hallgatói szerint
(The Largest Cities in this Research and their Votes [%]
by the Hungarian University Students)*

Helyezés	Város	Népességszám (2007)	Nagynak ítélt (%)	Kicsinek ítélt (%)
1.	Budapest	1 696 128	98	0
2.	Debrecen	204 124	93	0
3.	Miskolc	172 637	78	0
4.	Szeged	164 883	82	0
5.	Pécs	156 649	83	0
6.	Győr	128 265	77	0
7.	Nyíregyháza	116 298	54	0
8.	Kecskemét	109 847	46	1
9.	Székesfehérvár	101 600	57	0
10.	Szombathely	79 534	39	0
11.	Szolnok	75 474	28	0
12.	Tatabánya	70 541	12	4
13.	Kaposvár	67 746	10	1
14.	Békéscsaba	65 206	18	0
15.	Érd	62 408	3	24
16.	Veszprém	62 023	25	1
17.	Zalaegerszeg	61 898	24	1
18.	Sopron	57 210	29	2
19.	Eger	56 647	22	4
20.	Nagykanizsa	50 823	7	2

Forrás: Saját számítás.

A népesebb városoknál érdekes Sopron helyzete, amely a valósnál lényegesen több voksot kapott (népszerűség, turizmus), valamint Nagykanizsa és különösen Érd, amelyek lényegesen kevesebbet. Érdet (karakter, speciális funkciók hiánya, alvóváros jelleg) a legkisebb tízbe lényegesen többen gondolták, mint a legnagyobbak közé. Nagykanizsa esetében vélhetően a kevésbé karakteres jelleg (és név?) lehet a kevés szavazat oka. A legkisebb városok között a helyzet bonyolultabb. A legtöbb kisvárost valóban inkább a kisebbek közé sorolták a hallgatók, de egyes karaktere-

sebb kisvárosokat a valóságosnál nagyobbak vélték. E karakter lehet a korábbi központi szerep (Balassagyarmat, Sátoraljaújhely), az ipar (Tiszaújváros, Paks) és a turizmus (Keszthely, Hajdúszoboszló, Siófok) is.

5. TÁBLÁZAT

A vizsgálatban szereplő húsz legkisebb város méret szerinti megítélése az öt egyetem hallgatói szerint
(The Smallest Cities in this Research and their Votes [%])
by the Hungarian University Students)

<i>Helyezés</i>	<i>Város</i>	<i>Népességszám (2007)</i>	<i>Nagynak ítélt (%)</i>	<i>Kicsinek ítélt (%)</i>
60.	Villány	2 580	0	65
59.	Záhony	4 443	1	50
58.	Abádszalók	4 471	0	51
57.	Tokaj	4 757	0	43
56.	Martfű	6 997	0	68
55.	Kőszeg	12 016	1	22
54.	Körmend	12 186	1	32
53.	Tapolca	16 732	8	33
52.	Sátoraljaújhely	16 882	0	10
51.	Balassagyarmat	16 922	1	7
50.	Tiszaújváros	16 927	3	5
49.	Mátészalka	17 712	0	29
48.	Kalocsa	17 844	0	24
47.	Mohács	19 044	0	22
46.	Paks	20 204	1	13
45.	Keszthely	21 289	0	9
44.	Hajdúszoboszló	23 383	1	6
43.	Siófok	23 982	3	11
42.	Szentendre	24 620	1	21
41.	Makó	24 986	1	37

Forrás: Saját számítás.

Az utolsó feladatban a kérdőívet kitöltő hallgatóknak a megadott 60-as település-listából ki kellett választaniuk tetszőleges ötöt, és azokat pár mondatban jellemezniük. Általánosságban elmondható, hogy elsősorban a legnépesebb városok és a legfőbb turisztikai desztinációk kerültek kiválasztásra, első helyen Budapesttel (201 említés). A fővárost Szeged, Eger, Pécs, Tokaj, Siófok, Debrecen és Sopron követi (80–120 említés), azaz a településmérettel ellentétben a karakteres jellegnek e feladatnál már több szerepe van, mint az a korábbiakban látható volt. Az ez után következő települések köre (Győr, Miskolc, Esztergom, Villány, Paks, 45–60 jellemzés) még összetettebb, nagyvárosok mellett idegenforgalmi települések és egy iparváros is számos említést kapott. Gyakran írtak a hallgatók a saját felsőoktatási intézményüknek helyet adó településről is. (Pécs esetében ez ugyanakkora gyakori-

sággal fordul elő, mint a főváros, a szegediek pedig másfélszer annyian választották Szegedet, mint Budapestet és háromszor annyian, mint az azt követő Egert, Siófokot és Villányt). További jellegzetesség, hogy az idegenforgalmi helyszínek említésekor a válaszok száma független a lélekszámtól.

Számos város ugyanakkor szinte egyetlen alkalommal sem került kiválasztásra. Ilyenek többek között Orosháza, Kiskunfélegyháza, Hajdúböszörmény, Jászberény, Mátészalka, Cegléd, Dunakeszi, Balassagyarmat, Sátoraljaújhely stb. Vagyis a kevésbé karakterisztikus települések, nagyrészt kisvárosok, amelyek zömében az Alföldön vagy Budapest közelében fekszenek. Szintén csak néhány (6–12) esetben választottak a hallgatók egyes megyeszékhelyeket, illetve megyei jogú városokat. Ezeket ugyan zömmel ismerik a hallgatók, de nem tartják annyira fontosnak e településeket, hogy az első ötben említsék. Ide tartozik Békéscsaba, Szolnok, Salgótarján, Tatabánya, Zalaegerszeg, Szekszárd, Kaposvár, Nagykanizsa és Hódmezővásárhely, azaz zömmel kisebb népességű és turisztikailag kevésbé kiemelkedő nagyvárosok. Ugyanebbe a csoportba tartozna Nyíregyháza is, ám mivel a nyíregyházi hallgatók számos esetben jelölték, így összességében több említést kapott az előzőeknél.

Az eddigiekből következik, hogy a hallgatók gyakran nem a megyeszékhelyt jellemezték legtöbbször az adott megyéből, hanem egy másik, karakteresebbnek vélt települést (Siófok–Kaposvár, Paks–Szekszárd, Keszthely–Zalaegerszeg, Sopron–Győr, Esztergom–Tatabánya, Gyula–Békéscsaba, Tokaj–Miskolc, Abádszalók–Szolnok, de a nyíregyháziak kivételével Záhony–Nyíregyháza is).

Az egyes egyetemek, főiskolák hallgatói eltérő intenzitással választottak bizonyos településeket. A hallgatók lakóhelyét, az egyetem települését, illetve a környékbeli kis- és nagyvárosokat lényegesen többször választották, mint a távolabbi településeket. Szegedet 56 szegedi egyetemista jellemezte, de csak 10–20 a másik négy intézményből. Hasonló a helyzet a többi egyetemi városban, Pécsen 37 pécsi, 25 budapesti és szombathelyi, és mintegy 10 nyíregyházi és szegedi jellemezte. Budapest helyzete ugyanakkor sokkal stabilabb, minden egyetemről 35–45 említést kapott. Egyes városok, megyék ugyanakkor szinte csak a közelben lakók számára „léteznek”. Nyíregyháza csak öt, Mátészalka pedig egyetlen említést sem kapott a másik négy egyetem hallgatóitól. Dunakeszi, Szentendre, Vác említéseinek több mint fele budapestiektől származik, de Békéscsaba esetében a szegediek, Zalaegerszegnél pedig a szombathelyiek aránya szintén ennyire kiemelkedő. A kiválasztott városokra adott jellemzések alapján egyes megyék alig léteznek a megkérdezett egyetemisták körében. Ilyenek Fejér, Komárom-Esztergom, Zala, Jász-Nagykun-Szolnok, Békés és Szabolcs-Szatmár-Bereg (a válaszok 2–3%-ával). E megyéket sokszor csak egyetlen város reprezentálja a hallgatók fejében (Esztergom, Keszthely, Gyula, Nyíregyháza). Ahol egyetlen ilyen karakterisztikus város sincs, az a megye gyakorlatilag „nincs” a hallgatók fejében. Ilyen Nógrád, amelynek vizsgálatba vont városai a közel kétezer hallgatói jellemzés közül mindössze 13-at (0,7%) mondhatnak magukénak.

Ami a néhány mondatos jellemzéseket illeti: a válaszok között, különösen a szegedi és budapesti hallgatók körében gyakoriak a „földrajzos jellegű” leírások (vaskohászat, atomerőmű, megyeszékhely, vasúti csomópont, cukorgyár stb.)

Sokszor előfordulnak ugyanakkor nem földrajzos szempontú leírások is. Ezek között személyes élmények (osztálykirándulás, nyaralás, tanulmányi versenyek, fellépések, koncertek), rokoni kapcsolatok, szórakozási lehetőségek is megjelennek. A média, de néha a szépirodalom által megismert helyszínek is jellemzőek. A személyes élmények közé sorolhatók a politikai irányú jellemzések (sztrájk, tüntetés, polgármesterek nevei, városok vélt politikai beállítottsága), illetve a sporttal kapcsolatos kötődések (kézilabda, kosárlabda, labdarúgó csapatok) is. Részben a földrajzos jellemzésekhez köthetők azok a leírások, amelyek város-, vagy területfejlesztési, területi elemzési jellegűek (iparváros, elmaradott település, fejlett gazdasággal rendelkezik, sokat fejlődött az elmúlt időben, recesszió jellemzi, „kelet kapuja” stb.). A legnagyobb csoportot azonban a települések idegenforgalmi vonzeróinak leírása adja, a legtöbb esetben helyesen. E helyes, valóságos válaszok aránya megközelíti a 100%-ot, azaz a hallgatók olyan városokat választottak jellemzésre, amelyekről biztos, sok esetben személyes tapasztalaton alapuló ismeretekkel rendelkeznek.

A hallgatók jellemzései a legtöbb esetben értéksemlegesek (mi van ott), néhány esetben azonban bizonyos pozitívnak vagy negatívnak vélt folyamatokat egy-egy várossal szimbolizálnak. Így a recesszióban lévő, etnikai problémákkal is küszködő iparvárost Miskolc és Ózd reprezentálja, a panellakótelepeket Miskolc és Dunaújváros (illetve a lakóhelyhez közeli nagyváros) jeleníti meg. A Balatont, strandokat, bulikat, a nyarat Siófok reprezentálja. Keszthely azonban mintha nem is Balatonparti település lenne, csak egy város a Festetics-kastéllyal. Budapest megítélése a legkomplexebb, a sok lehetőség (szórakozás, vásárlás), az épített és természeti környezet szépségei mellett a városi lét negatívumai (kosz, zsúfoltság, nem közvetlen emberek) dominálnak. Ugyanakkor amíg a szegedi egyetemisták esetében a főváros negatív tulajdonságai dominálnak, addig a nyíregyháziak és szombathelyiek esetében a pozitívak hangsúlyosabbak, a budapestiek pedig a két folyamatot együtt látják. Számos esetben a városokat nem csak önmagában, hanem környékükkel együtt értékelték a hallgatók. A városok környékén lévő hegyek, természeti tájak sok esetben megjelentek, néha a távolabbiak is (Villány: Villányi-hegység és Mecsek, Eger: Szalajka-völgy). A lényeg legalább egy karakterisztikus tulajdonság, s ez esetben a tulajdonság milyensége nem számított, szinte bármi lehetett. (Makó: hagyma, Kalocsa: paprika, Paks: atomerőmű, Záhony: átrakókörczet, Mohács: történelmi emlékhely, Tokaj, Villány, Eger: bor, Tokaj: Hegyalja Fesztivál, Ózd: lerobbant ipar, cigányság és munkanélküliség, Esztergom: bazilika, Siófok: strand, Martfű: Tisza cipő, Szeged: dóm és szép lányok.)

A kutatás legfontosabb eredményei az alábbiakban összegezhetők. Az egyetemisták fejében jelentős regionális különbségek léteznek, a hallgatók elsősorban a turisztikai, történelmi városokat tartják szimpatikusnak, regionálisan pedig a nyugati határ közelében lévőket, ugyanakkor a mezőgazdasági, ipari jellegűek, a kisvárosok zöme, avagy a keleti periférián lévők kevésbé szimpatikusak. A hallgatók lényegesen jobban ismerik és preferálják környezetüket, különösen egyetemük városát. A népességbecslés esetében a valós méretnél túl az ismertség, a karakterisztikus jelleg bizonyult a legfontosabbnak. Az információ lehet bármilyen, akár jó (turizmus, történelem),

akár rossz (hanyagolt ipar, vélt magas roma népesség), az eredmény ugyanaz, a lakosságbecslés magasabb a valósánál. Azokat a településeket, amelyekről a hallgatók alig rendelkeznek információkkal, általában kisebbnek vélték a valóságosnál. A legkarakterisztikusabb példákat a perifériák közép- és kisvárosai és a Budapesti agglomeráció nagy alvóvárosai adták ez utóbbi jelenségre. Amikor azonban csak néhány várost kell megnevezni, de azokat jellemezni is kell, a karakteres jelleg szerepe már kiemelkedő, az ismert, zömmel turisztikai vonatkozású városok kerülnek előtérbe. Az egyetemi városok hatása is eltérő az ott tanuló egyetemistákra. A legnagyobb hatást Pécs és elsősorban Szeged gyakorolja az ott tanulóakra, minden tekintetben a szegedi egyetemisták a leginkább lokálpatrióták.

Irodalom

- Andorka R. (2003) *Bevezetés a szociológiába*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Bajmócy P. (2005) Néhány Kárpát-medence-beli város megítélése egyetemisták körében. – Szónokyné Ancsin G. (szerk.) *Határok és Eurorégiók*. SZTE Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged. 359–364. o.
- Bajmócy P.–Balogh A. (2002) Aprófalvas településállományunk differenciálódási folyamatai. – *Földrajzi Értesítő*. 3–4. 385–405. o.
- Beluszky P. (1999) *Magyarország településföldrajza*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Beluszky P. (2007) Új irányok a magyarországi fálufejlődésben. – Csapó T.–Kocsis Zs. (szerk.) *A kistelepülések helyzete és településföldrajza Magyarországon*. III. Településföldrajzi Konferencia, Szombathely. 5–14. o.
- Boros, L. (2007) Szeged on University Students' Mental Maps. – Lehoczky, L.–Kalmár, L. (eds.) *6th International Conference of PhD Students*. Natural Science, Miskolc. 45–50. o.
- Enyedi Gy. (1996) *Regionális folyamatok Magyarországon*. Ember – település – régió. Budapest.
- Gould, P.–White, R. (1968) The mental maps of British school-leavers. – *Regional Studies*. 2. 161–182. o.
- Kiss J.–Bajmócy P. (1996) Egyetemi hallgatók mentális térképei Magyarországról. – *Tér és Társadalom*. 2–3. 55–68. o.
- Kolosi T. (2000) *A terhes babapiskóta*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Koltai Z. (2007) A magyarországi városok versenyképességének vállalati megítélése. – *Tér és Társadalom*. 2. 23–42. o.
- Letenyei L. (2004) *Településkutatás. A települési és térségi tervezés társadalomtudományos alapozása*. L'Harmattan Kiadó, Budapest. 147–185. o.
- Lynch, K. (1960) *The image of the City*. MIT-Press, Cambridge/Mass.
- Michalkó G. (1998) Mentális térképek a turizmus kutatásában. A magyar középiskolások Olaszország képe. – *Tér és Társadalom*. 1–2. 112–129. o.
- Nemes Nagy J. (1997) Régiók, regionalizmus. – *Educatio*. 3. 407–423. o.
- Perényi R. (2006) Városi tér és hatalom: „utcapolitika” a századfordulós Budapesten. – *Századvég*. 39. 28–54. o.